

NATAŠA SMIRNOV
KRATKI REZOV I

Urednik

Korana Borović

Urednik ovog izdanja

Aleksandar Tanurdžić

Copyright © Nataša Smirnov 2023.
Copyright © IK Prometej, Novi Sad 2023.

Sva prava zadržana. Kopiranje, fotokopiranje, umnožavanje i korišćenje teksta u bilo kom obliku nije dozvoljeno bez prethodne pisane saglasnosti.

NATAŠA SMIRNOV

Kratki rezovi

PROMETEJ
Novi Sad

Za moju Elizabetu i sve koji traže put u mraku.

*U mraku ne možemo da vidimo jedni druge,
ali možemo da čujemo i osetimo.*

„sine
ako se desi
a desiće se
da nestane svjetla i ispred i iza
tebe
ne boj se
nastavi gdje si krenuo
i reci mirno
ne moraš ni svijetlit jebemti
majku
naću put
u mraku sam
eto”

Damir Avdić

Trudila sam se da ostanem mirna. Ja sam tu samo kao podrška. Nisam htela da dozvolim da se u mom glasu čuje da mi utroba drhti od straha. Dobro mi je išlo dok nije trebalo da je opišem – da sažmem u nekoliko rečenica ono najdragocenije u svom životu. Reči su moj osnovni alat za rad, pa ipak, ne verujem im previše. Naš mozak – prirodni pripovedač – uvek niže priču na određeni način. Meša naša iskustva i sadašnjost, uliva u tu smesu strepnje i očekivanja od budućnosti, pa provlači doživljaje kroz bezbroj filtera u svom neumoljivom nastojanju da uspostavi kontrolu nad sredinom. Naše priče su jedno, a objektivna stvarnost nešto sasvim drugo. Kad se naše priče poklope s tuđima, onda to nazovemo istinom. Usta su se spremila, zubi, jezik i nepce bili su u pripravnosti da počnu oblikovati glasove. Glasove koji će se sklopiti u što tačniji opis moje petnaestogodišnje ćerke.

Htela sam da kažem koliko je osećajna, razborita, zrela... htela sam da kažem da je inteligentna, hrabra, omiljena u svom malom krugu prijatelja. Ali, rečima se ne može verovati. Izdaju vas u odsudnom trenutku. Tada vam ostane samo telo lišeno filtera kroz koje je control freak provukao vaše misli i osećanja. Telo uvek govori голу istinu i na pitanje kako bih opisala svoju ćerku odgovorilo je suzama.

Nestabilna majka, sve jasno, zamišljam ispisano lepim, urednim slovima u beležnici Minke Jovanović, dečjeg psihijatra i pomagača po opredeljenju, kako sebe predstavlja. Ipak,

nije mi to rekla, već me je zamolila da ostavim Nađu i nju da malo porazgovaraju.

Gledam na sat na telefonu i shvatam da ću je čekati sedamdeset dva minuta. Minimum. Osvrćem se iza sebe na vratima. Pogled joj je oboren, ali vrat izdužen kao da pozira za slikanje. Beli duks u julu skriva razlog našeg dolaska. Ruke, koje su, verujem, sada već znojave, prekrštene, meko odmaraju na butinama. Ta divna, urođena mekoća čvrsto drži celo telo da se ne razleti u milion parčadi. Ako ih samo malo pomeri, tanane noge počće drhtati pod teretom mojih suza i malopre izgovorenih reči.

Prolazim u improvizovanu čekaonicu, a zapravo slično nameštenu sobu kao ona u kojoj sam bila do sada.

Lepa je.

Biram pogledom da li ću da se smestim na jedan od dva pastelnozeleni dvosedi ili na omanju art deco fotelju pored prozora. Osećam presiju da se smestim pre no što dr Minka Jovanović zatvori vrata za sobom. Sedam na dvosed i shvatam da sam tačno naspram klime što mi nikako ne prija, ali nešto neobjašnjivo mi ne da da se pomerim.

Nije neobjašnjivo samo je apsurdno i teško za priznati.

Razmišljam: Ako odmah sad skočim na prijatnije mesto, to će samo dodati još negativnih kvalifikacija u Minkinu beležnicu. Hoće li divna Minka Jovanović sa svojih dvadeset pet godina kliničkog iskustva u tome videti nešto više? Da li sam, ako se pomerim da mi klima ne duva direktno u čelo... loša majka? Nisam li došla upravo po odgovor na to pitanje?

Između skoro sigurne upale sinusa i kvalifikacije loša majka biram da sedim s mirom na loše izabranom mestu i preis-

pitujem svoj odričan odgovor na Minkino nedavno pitanje o istoriji mentalnih bolesti u porodici.

Osmehujem se dok mi blaga i odmerena Minka Jovanović nabraja čime sve mogu da se zabavim dok čekam. Bespotrebno, mislim u sebi, ali ljubazno i toplo. Osećam da iskreno želi da mi čekanje ne bude mučno. Ona naravno ne zna da ja sa sobom uvek nosim čitav arsenal zanimacija. Ne radim ja to svesno. Mislim da je to deo moje ličnosti koji se može najkraće objasniti rečenicom moje starije sestre: „Tobom se niko nikad nije bavio“.

Razmišljam kako da najbolje iskoristim preostalih sedamdeset minuta. To mi takođe dolazi prirodno – planiranje vremena do poslednje sekunde. Stavljam slušalice u uši i slušam knjigu Vila Stora „The Science of Storytelling“.

Vil objašnjava kako se niže priča na način koji će podilaziti našem mozgu. Protagonista mora da bude blizak čitaocu. Početak knjige mora biti mešavina poznatog i nepoznatog. Radožnalost se podstiče samo ako naš mozak može barem delimično da nasluti šta se dešava, ili nagađa nekoliko opcija, pa se zainteresujemo da vidimo ko će biti u pravu. Biti u pravu je naravno ne-sečen kokain za naš mozak. Ako mu je potpuno strano ili suviše zakukuljeno, mozak je lenj i neće dalje da istražuje. Pretpostavljam da ima pojedinaca kod kojih to nije tako, ali za većinu je ovo tačno. Događaji moraju da se nižu uzročno-posledično i ta veza mora biti jasna. I onda glavni začim – momenat kada protagonista gubi svoju izmaštanu kontrolu nad događajima.

Ne pratim s pažnjom. Razgledam prostoriju u kojoj sam i sunčano jutro koje se polako pretvara u lepljiv julski dan.

Posle šezdeset minuta, čula sam korake Minke Jovanović. Vratila se i sela prekoputa mene. Tad sam već bila u fotelji kod prozora. Smogla sam snage da se suočim s eventualnim posledicama sklanjanja s udara klime. Uzdahnula je i razvukla blagi osmeh.

„Imate zaista divnu ćerku.”

Potvrđujem njene reči u sebi da je ne prekinem: Znam, znam da je divna, otuda suze kada ste mi tražili da je opišem. Toliko je divna da me reči izdaju a osećanje divljenja preplavi i zato sam zaplakala kada ste tražili da je opišem. Pričam sebi priču jer se opisivanje ćerke suzama nikako ne uklapa u moj roditeljski doživljaj mog savršeno nesavršenog deteta.

„Mnogo mi se dopala i baš je prijatna za razgovor. Međutim, ne mogu se složiti s Vama da su njeni problemi u skladu s godinama i tipični za adolescenciju. Vaša ćerka ima jedan maladaptivni odbrambeni mehanizam koga ste Vi delimično svesni i to samopovređivanje je ono što me najviše brine. Ali i neki drugi simptomi depresije...”

Opet prestajem da slušam s pažnjom i puštam mog pripovedača da sam nastavi da razrađuje nedovršenu, tek načetu priču. Znam ka čemu vodi nabranje ovih simptoma. Svega sam toga bila i sama svesna. Je l' moguće da sam ubedila sebe da je to normalno? Ja? Ja koja uvek ponavljam: kad te boli grlo ideš kod lekara i kad te boli duša, ideš kod lekara. Zašto je nisam odmah dovela kod psihijatra? Zašto sam pokušala da umanjim značaj onoga što moja ćerka ponavlja već godinama? Urla na mene na svoj „tih i suptilan način”, kako je Minka okarakterisala njenu komunikaciju. Kako nije samo do puberteta i adolescencije? Zar pubertet ne izgleda tako? U

pubertetu si mnogo tužan, zar ne? Zar nam nije svima tako izgledao pubertet?

* * *

Pre tri meseca sam napunila deset godina. Sedim na vrhu drvenih stepenica. Probudio me je plač. Zaboravila sam da stavim naočare, samo sam se nekako doteturala do stepenica.

„Hoću da idem da ga vidim“, govori moja usred noći obučena majka, kroz plač koji se može uporediti jedino s rikom ranjene životinje. Nikad nisam čula da moja majka tako glasno i silovito plače. Ne vidim joj lice s vrha stepeništa, samo vidim da ima podignutu kosu, dakle spremna je u potpunosti za izlazak iz kuće.

„Ljiljo, nemaš šta da vidiš, mrtav je.“

Shvatam da sestra sedi sklupčana na poslednjem stepeniku kraj mene. Daje mi znak da krenemo niz stepenice i uzmemo učešća u događajima u prizemlju. Jasno nam je obema da tate više nema. Tata je taj čiju smrt je čika Ljuba upravo ozvaničio. Mamina rika je sve glasnija. Umesto da se vratio iz Gornjeg Milanovca i nečujno ušao u postelju koju je delio sa svojom ženom, probudio nas je njegov kolega s posla koji je dobio nezahvalni zadatak da stavi tačku na sestriño i moje detinjstvo, a kako će se kasnije ispostaviti, i na sposobnost moje majke da bude srećna.

Sve mi je mutno. I dalje nemam naočare. Ustali su i baba i deda. Svima je sada jasno da se život koji smo do juče znali, završio noćas na auto-putu.

Svi plaču.

Sedam u pletenu fotelju u uglu kuhinje. Moja mama je dizajner enterijera, a iz nekog razloga imamo pletenu baštensku fotelju u uglu kuhinje. Šta taj promašeni detalj tu traži ne znam, ali mi je dobro došao jer sve slabije osećam kontakt stopala sa podom.

Svi plaču.

Svi se kreću.

Niko ne stoji mirno.

Mislim na reč uskomešalo. Tu reč sam negde pročitala i nije mi se dopala. Kasnije ću u pismenom zadatku uporediti gubitak oca sa zrcem prašine koje pada na čistu, mirnu vodu šireći nemir i zamućenost koncentričnim krugovima.

I dalje svi plaču.

Plać nije obična buka. Plać nagriza kao rđa. Plać voljenih kida meso s kostiju. Rastačem se u pletenoj fotelji koja nema šta da traži u kuhinji. Ćutim i dišem. Držim se za grudi. Ne sećam se da sam osećala bol u grudima, ali sam imala potrebu da stavim ruku na svoje srce. Moja desetogodišnja ruka vođena shvatanjem stvarnosti jedne desetogodišnjakinje pokušava da spreči lom koji je već sasvim izvestan. Pokušavam da pridržim svoje srce koje tuče prejako, da ga sakrijem iza svog toplog dlana, tako ušuškano možda neće pući pri direktnom sudaru sa svim tim vapajima nemoći i beznađa, svim preglasnim i zastrašujućim rečima koje se izgovaraju oko mene. Mama primećuje da sedim mirno, ne plačem i držim se za grudi.

„Nataša.”

To me trgne.

Ja sam Nataša samo kad sam u nevolji, inače sam Taša. Nataša uvek uradi nešto što ne sme. Ne smem da se rastačem. Moram da se trgnem. Otežavam mami. Sestrine oči me gledaju kroz staklastu zavesu: „Mama, budalo, ne mi“.

Izustim nekako da sam dobro jer kapiram da tako treba. Kao odrasla osoba kasnije ću prezirati laž. Pa ipak, te noći mi je skliznula s usana lakše nego prethodno jutro mamina prevelika cipela s mojih stopala. Cilj opravdava sredstvo. Valjda. Ako sam dobro, mama neće dodatno brinuti. Mama se neće raspasti kao moje srce koje je sad već u delovima i oštre ivice se zabijaju u moje grudi kad hoću da udahnem. Mama je sada važna. Njena patnja i bol su toliko opipljivi i glasni da ne mogu da se porede s mojim ćutkim sedenjem u fotelji i pridržavanjem mog srca. Odlučujem da plačem kao što svi plaču i ne skrećem pažnju na sebe.

Zvuči nepojmljivo, ali naredne dane pamtim kao vreme neponovljive bliskosti s mamom i sestrom. Spavale smo zajedno, zajmile jedna drugoj crnu odeću, ležale na zatvorenom kovčegu moga oca zajedno... sedele u našem bolu zajedno. Ljudi su se smenjivali, a mi smo bile eksponat koji su oni dolazili da vide, poput nekog spomenika palom junaku.

Kako budem shvatala ko je bio moj otac van okvira naše porodice, ispostaviće se da je takvih malih spomenika mnogo i da je ostavio neizbrisiv trag u životima mnogih. Otuda valjda i svi ti ljudi u našoj kući. Međutim, kada budem starija ta sećanja drugih na mog oca biće kao rasute lego kockice – na bošću se na svako znao sam tvog oca kao neispavani roditelj na tragove haosa svojstvenog deci. Gutaću hvalospeve kao

ulje divljeg origana jer će svi jednako govoriti: Imao je toliko da ponudi ovom svetu. Moglo je biti drugačije. Osim što nije.

Plačem sve do polaska u srednju školu. Plačem na časovima. Plačem kod kuće. Plačem na koncertima Đorđa Balaševića. Pevam „Slovensku“. Stalno. Plačem na papiru, u svakom sastavu, u svakoj pesmi, koje ispisujem svakodnevno. Pisanje pomaže da usporim i posložim misli što mi daje osećaj kontrole.

U srednjoj počinjem da nosim setu suvo i skriveno. Pronicljivi naslućuju da ima nešto što me čini starijom od njih, ali ne govorim da sam s deset godina upala u vremeplov. Provodim svoju adolescenciju u suzama, prvo onim slanim i vidljivim, posle onim koje se manifestuju kao sklanjanje u svoj svet.

* * *

„Volela bih da nastavim da radim s njom. Možemo se viđati na dve nedelje za sad.“

Klimam glavom Minki Jovanović u znak odobravanja.

Pogrešila sam. Skala po kojoj ja merim koliko je normalno biti tužan možda i nije najispravnija. Bar ne za druge. Ne za moju divnu, suptilnu ćerku.

Teško je čuti telo u današnje vreme otuđenosti od onog prirodnog i iskonskog. Ali telo nikad ne laže. Mozak, pak, ne bira sredstva da bi zaštitio svog domaćina, svog protagonistu. Priča priče u kojima nema krvlju natopljenih rukava i nogavica. Filtrira mrak u koji vam tone dete osvetljavanjem banalnih lagodnosti poput toplog doma, novih patika, zdravog ručka... Pa nije to loš život, ne?

Uveče, zvuk njenog neujednačenog disanja iz susedne sobe, mozak prigušuje laganim, duhovitim sadržajima na Tik-Toku i Instagramu.

Kako je trebalo da opišem svoju ćerku? Kao tužnu, slomljenu, bezvoljnu. Ali nisam mogla to da priznam ni sebi a još manje Minki Jovanović pa je telo priteklo u pomoć.